

Læreplan for Dansk

*****

A: Formål og Introduktion

Formålet for undervisningen i dansk

(Jf. § 9 i Hjemmestyrets bekendtgørelse om trinformål samt fagformål og læringsmål for folkeskolens fag og fagområder.)

Formålet med undervisningen er, at eleverne tilegner sig viden og færdigheder, så de kan forstå talt og skrevet dansk samt udtrykke sig mundtligt og skriftligt på sproget i alle relevante sammenhænge i og uden for skolen. Undervisningen skal sikre eleverne et grundlag for og sproglige redskaber til videre læring af andre sprog samt til læring i skolens øvrige fag og i deres videre uddannelse. Eleverne skal tilegne sig viden om og udvikle deres opmærksomhed på såvel form som funktion i det danske sprog.

Stk. 2. Gennem undervisningen skal eleverne opleve, at det er værdifuldt og nyttigt for deres faglige og personlige udvikling at kunne tilegne sig viden og indsigt gennem flere sprog. Undervisningen skal give eleverne lyst til at indsamle viden og informationer og fremme deres lyst og evne til at vurdere og tage stilling samt til at udtrykke sig om egne oplevelser, viden, holdninger og følelser. Eleverne skal ud fra egne erfaringer udvikle bevidsthed om deres muligheder i sprog-tilegnelsen, og undervisningen skal gøre dem i stand til at tage et medansvar for egen læring.

Stk. 3. Undervisningen skal medvirke til, at eleverne oplever sprog som et vigtigt redskab i formidling af viden og erfaring, i samarbejde og i al menneskelig interaktion i øvrigt. Undervisningen skal tilskynde eleverne til at bruge sproget som et middel til erkendelse af egen og andre menneskers situation.

Stk. 4. Undervisningen skal medvirke til, at eleverne oplever, at erfaringer og viden fra flere kulturer og sprogsamfund er værdifulde og nyttige for social og kulturel udvikling, og til at eleverne opnår forståelse af samspillet mellem grønlandsk og dansk sprog og kultur. Undervisningen skal give eleverne interesse for at orientere sig om kultur og levevilkår i Danmark og i den øvrige verden for dermed at øge deres indsigt i og forståelse af internationale forhold samt deres forståelse af egen kultur.

Bemærkninger til formålet

Formålet er bygget op således, at stk. 1 beskriver den faglige viden og de færdigheder den enkelte elev skal opnå.

Stk. 2 beskriver elevens personlige udvikling og egen anvendelse af de sproglige færdigheder, det intrapersonelle.

Stk. 3 handler om elevens forståelse og brug af færdighederne sammen med andre, det interpersonelle,

Stk. 4 beskriver elevens rolle og anvendelse af sine færdigheder både i det lokale og internationale samfund.

Fagets placering

Der undervises i dansk på alle trin og årgange.

For størstedelen af eleverne vil dansk være første fremmedsprog, og hensigten med undervisningen er, at eleverne i løbet af deres uddannelse opnår en funktionel tosprogethed.

Undervisningen skal udvikle elevernes forståelse af sproget og gøre dem fortrolige med at udtrykke deres egne iagttagelser, holdninger og vurderinger. Samtidig skal elevernes færdighed i at tilegne sig fremmedsprog styrkes - arbejde med indlæring af ord, strukturering af udsagn og alsidig, målrettet brug af både det talte og skrevne sprog i forbindelse med arbejdet i skolen og i forskellige sociale sammenhæng.

Dansk skal systematisk inddrages som undervisningssprog og skal fungere som redskab og middel til informationssøgning i andre fag og fagområder. Det vil således være naturligt også at inddrage relevante dansksprogede tekster og medier i undervisningen i andre fag.

Eleverne skal vænne sig til at arbejde med og bruge dansk også uden for den egentlige undervisning, så de udnytter de muligheder, omgivelserne giver for at bruge sproget som meddelelsesmiddel og redskab i hverdagen.

Generelt skal undervisningen i alle fag - og ikke kun i dansk - udvikle elevernes bevidsthed om at tilegne sig sprog og udtryksformer af forskellig slags, fremmedsprog, faglige termer, visuelle udtryk osv. Dette gøres bedst ved at arbejde på tværs af fagene og udnytte de muligheder de forskellige fagtraditioner, medier og materialer giver for en alsidig og varieret undervisning.

Generelle bemærkninger til læringssyn og arbejdsmetoder

Læreplanen bygger på den grundtanke, at den bedste indlæring sker, når undervisningen er elevcentreret med løsning af og arbejde med konkrete opgaver, som motiverer eleverne og skaber aktiv kommunikation i klassen.

Alle sprogområder, grammatik, udtale og ordforråd skal integreres, og undervisningen skal også indeholde anvisninger på læringsstrategier. Sprog læres ved, at man bruger det og ikke bare ved gentagelse og udenadslære af grammatiske regler.

Læringsmålene og hensigten med opgaverne skal være tydelige for eleverne, så de forstår, hvorfor de arbejder på en bestemt måde, og hvad det er, de skal lære.

Det er vigtigt, at der undervises i og på naturligt sprog, altså dansk som det virkelig tales og skrives.

Elever er forskellige og lærer derfor på forskellige måder, så det er vigtigt at arbejde med sproget på mange forskellige måder og skifte mellem individuelt arbejde, par- og gruppearbejde og klasseundervisning.

Tilegnelsen af dansk kan foregå i alle fag. Fagsprog adskiller sig på flere punkter fra almindeligt talt og skrevet dansk, hvilket kan være årsag til faglige vanskeligheder for mange elever. Undervisning i dansk på tværs af fag betyder, at der undervises på dansk i andre fag og ikke kun i dansk i selvstændige sprogtimer. Det er det faglige indhold, der er kernen i undervisningen, og som styrer progressionen. Ord, begreber og udtryk skal forklares og eksemplificeres, forklaringer skal gentages, og eleverne skal have mulighed for at være fagsprogligt aktive. Målet er kommunikativ kompetence – at eleverne tilegner sig sprog for at kunne forstå og give udtryk for indhold.

Sprogundervisningens traditionelle hovedområder: lytte, tale, læse, skrive og arbejde med ordforråd

Lytte

Eleverne skal arbejde med at lytte til sprog - ægte lytning, hvor de ikke kan støtte sig til en skrevet tekst. De skal lære, at man lytter på forskellige måder, og at man ikke behøver at forstå hvert eneste ord. Eleverne skal arbejde med kvalificerede gæt og andre former for forforståelse, inden der lyttes, så eleverne ved, hvad de skal lytte efter. Det styrker koncentrationen og forbedrer helhedsforståelsen.

Det er gennem aktiv lytning, eleverne får mulighed for at opfange sproglige påvirkninger. Ud fra disse kan de opbygge forestillinger og hypoteser om dansk, som kan danne baggrund for deres egne eksperimenter og fortsatte tilegnelse af sproget.

Arbejdet med lytteforståelse kan omfatte forarbejde, lytning og efterbearbejdning.

Forberedelse til lytning er væsentlig for at få aktiveret elevernes forforståelse. Førlytteaktiviteter kan fx være samtale om et emne, præsentation af billedmateriale eller mindmap på tavlen. Det er også vigtigt, at eleverne bliver orienteret om formålet med lytningen, så de ved, hvad de skal lytte efter. Der er forskellige lyttemåder:

- Global lytning, hvor det gælder om at danne sig et overblik over hovedindholdet af det, man har hørt.
- Intensiv lytning, hvor så mange detaljer som muligt søges opfanget. Fx kan eleverne få til opgave at gengive en beskrivelse af et rum/et instrument/en bygning så præcist som muligt.
- Fokuseret lytning, hvor et bestemt aspekt sættes i fokus. Fx kan eleverne blive bedt om at være særligt opmærksomme på tidspunkter i et handlingsforløb eller på adjektiver i en beskrivelse.

Efterbearbejdningen kan foregå på mange forskellige måder. Der kan arbejdes med aktiviteter, der stiller forskellige sproglige krav til eleverne. Det kan fx være samtale, genfortælling eller skriftlige besvarelser af spørgsmål.

Der findes bånd, cd'er og videoer, der kan bruges, men eleverne skal forstå, at lyttefærdighed også udvikles, når man lytter til læreren eller til hinanden i klassen og ved par- eller gruppearbejde.

At lytte og gentage er vigtigt for udtalen og støtter opmærksomheden på sproglige udtryk og grammatiske regler.

Tale

For at eleverne kan opnå en bred sproglig kompetence, må de have rig mulighed for at anvende sproget aktivt i varierede kommunikative situationer. Hvis der er mange elever i undervisningen, vil sproglig aktivitet normalt kræve hyppig brug af gruppearbejde og pararbejde.

Man kan arbejde med talesproget på flere måder: ved gentagelser, gennem spørgeundersøgelser og interviews, med rollespil og i samtaler og diskussioner.

Der skal findes en balance mellem kravet om sproglig korrekthed og elevernes mulighed for at udtrykke sig personligt, men elevernes hovedformål bør være at udtrykke et indhold. Læreren kan i forløbet notere sig, hvad der skal rettes, og så tage det op i undervisningen senere.

Udtale er en vigtig del af den kommunikative kompetence og bør - som andre sprogfærdigheder - trænes i en kontekst. Det vigtigt at øve forståelig udtale og gøre eleverne opmærksomme på de særlige lyde i dansk, så misforståelser undgås. Det kan gøres ved, at elever gentager hørte sætninger eller dialoger, eller at deres udtale bliver optaget på bånd eller video. Hvis eleverne udelukkende træner deres udtale ved højtlæsning, kan der være risiko for, at de får en forkert intonation (tonehøjde og rytme) i deres udtale.

Læse

Eleverne skal lære forskellige læsestrategier, så de forstår, at der er forskellige måder at læse på, alt efter hvilket formål og hensigt læsningen har.

Elever tror desværre tit, at de kun er gode læsere, hvis de forstår hvert eneste ord i en tekst, eller læser fejlfrat op. Det er derfor vigtigt at præsentere eleverne for mange forskellige teksttyper og vise, at forskellige teksttyper kræver forskellige former for læsning.

Man kan hjælpe eleverne med deres forståelse af tekster og give dem læsestrategier ved før læsningen at forklare dem, hvordan de skal læse. Om de skal læse for at få nogle særlige oplysninger, om de skal forstå alle detaljer, eller om de skal forstå meningen i teksten.

Både for udbyttet af selve læsningen og for den sprogtilegnelse, der sker i forbindelse med tekstarbejdet, er det væsentligt at tage udgangspunkt i sammenhænge. Det kan ske gennem valg af forskellige tekster, der omhandler samme problemstilling eller foregår i samme miljø eller periode. Billeder og film etc. kan med fordel inddrages.

Skrive

Elever føler tit, at skriftligt arbejde er svært, fordi de tror, at de skal skrive korrekt med det samme. Det er nemmere, hvis de kan arbejde sammen i par eller grupper, og der skal altid være tid nok til, at eleverne kan arbejde med hele skriveprocessen.

Eleverne skal lære, at der er forskellige måder at skrive på, og at det afhænger af, hvorfor man skriver, og til hvem man skriver.

Det kan være mere formelt, fx en ansøgning; det kan være et fagligt skriftsprog, hvor man vil formidle viden, og så er der mere uformelle skrivelser som en telefonbesked, et brev eller et postkort.

Det hjælper eleverne, hvis man præsenterer "en model" af det skriftlige arbejde og gør det klart, hvilken slags skrivelse og hvilket sprogbrug, det drejer sig om.

Ordforråd

Udbygning af ordforrådet er en vigtig del af sprogundervisningen. Eleverne skal forstå, at al sprogindlæring omfatter mødet med nye ord, og at der er nogle strategier, der kan bruges ved ukendte ord og vendinger uden straks at slå dem op i en ordbog. Man kan

- bruge sit kendskab til dansk og regne ud, hvad ordet betyder.
- bruge situationen og konteksten (sammenhængen) til at gætte kvalificeret på meningen.
- bruge sine egne erfaringer til at regne betydningen og meningen af en tekst og et ord ud.
- få hjælp fra sætningsopbygningen og sammenhængen til at forstå ukendte ord i en tekst.
- se på eventuelle illustrationer.
- se på, om ordet indeholder kendte dele eller ligner ord, man allerede kender.
- bruge information fra den foregående tekst/samtale.
- spørge de andre elever eller læreren.

Organisation og arbejdsformer

Lokalet skal indrettes, så eleverne kan se hinanden og arbejde sammen. Bordene skal skubbes sammen, så de kan bruges til gruppearbejde og som "værksteder", fx til at tegne, klippe, læse og skrive. Eleverne skal have plads til at bevæge sig rundt på gulvet og tale med hinanden.

Pararbejde

Pararbejde giver eleverne mulighed til at udveksle ideer og viden, sammenligne tanker og følelser og lære af hinanden. Eleverne skal lære, at de ikke kun kan lære af læreren. Samarbejde med andre elever er en vigtig indlæringsstrategi.

Gruppearbejde

Gennem gruppearbejde kan der skabes rammer for oplevelse, indsigt, og samarbejde, samt at elevernes aktive medvirken styrkes. Placeringen af eleverne i grupper tager opmærksomheden fra læreren og understreger, at det er i gruppen, aktiviteterne foregår. Herved får eleverne mulighed for at føle ansvarlighed for at tage initiativ og være aktive på deres egne præmisser.

Med en passende ramme vil gruppearbejde kunne involvere og engagere eleverne og give dem råderum til selv at vælge form og indhold efter relevans- interessekriterier.

Der vil gennem arbejdsdelt informationsindhentning, opgaveløsning samt gruppediskussioner kunne ske en nuancering og kvalificering af det fælles tema, således at den enkelte elevs læring bliver beriget af den fælles indsats.

Gruppearbejde giver eleverne mulighed for at samtale - kommunikere - med hinanden. Arbejdet bliver mere fokuseret, hvis eleverne bliver bedt om at koncentrere sig om et bestemt spørgsmål eller emne. Hvis man starter en klassesdiskussion i små grupper, får flere elever mulighed for at tale, før hele klassen deltager.

En god gruppeaktivitet er rollespil. I den aktivitet skal man forestille at være en anden og bruge et sprog, der passer til en bestemt situation. Rollespil giver mulighed for at øve sprog i mange forskellige sammenhænge.

Når elever skal tale fremmedsprog, er det vigtigt at give dem passende tid til at forberede sig på, hvad de vil sige. Man skal give eleverne mulighed for at øve sig i gruppen på strukturen og funktionen af sproget, før de skal "optræde". Det kan være godt først at lade eleverne høre eksempler på, hvad de skal sige.

Gruppearbejde egner sig også godt til forskellige skriftlige arbejder. Det er udviklende både for indholdet, den sproglige korrekthed og den enkelte elev, at flere elever bidrager til arbejdet.

Klasseundervisning

I mange situationer kan det være en fordel at arbejde med hele klassen på samme tid. Det er ofte en god ide i disse situationer:

- Præsentation af elevarbejder.
- Demonstration af fx lærerens model.
- Diskussion af et fælles stof eller et nyt område.
- Erfaringsudveksling.
- Spørgsmål og svar.
- Oplæg til og gennemgang af resultaterne af problemløsninger/opgaver.

Brainstorm er en aktivitet for hele klassen, hvor læreren sørger for, at alle bidrager med så mange tanker og ideer som muligt om et givet emne.

Klasseundervisning kan bruges til at give alle elever de samme informationer og instruktioner samtidigt.

Klasseundervisning kan også bruges, når alle elever skal arbejde med aktiviteter, der skal introduceres før gruppe- eller pararbejde, eller når læreren vil kontrollere, hvad eleverne allerede har af færdigheder.

Overvejelser i forbindelse med planlægning af undervisningen

En sprogundervisning, der bygger på elevernes aktive brug af sprog i klassen, skal tilrettelægges sådan, at alle elever i klassen arbejder inden for samme område og hen mod de samme læringsmål, men ikke på samme måde. Differentiering er således et spørgsmål om, at hver enkelt elev arbejder på en sådan måde, at det svarer til elevens forudsætninger og behov.

Hvis klassen for eksempel arbejder med ufoer, kan nogle elever læse faglige tekster og udarbejde længere skriftlige fremstillinger, mens andre kan skrive kortere tekster til en planche.

Ved planlægningen af et undervisningsforløb, der sigter mod, at eleverne tilegner sig de færdigheder, der er beskrevet i de udvalgte læringsmål, skal der tages hensyn til, hvilke elevaktiviteter, hvilket sprogarbejde og hvilke emneområder, tekster og andre materialer, der skal indgå i undervisningen.

Det skal overvejes, hvilke færdigheder elevaktiviteterne øver, fx om eleverne skal forstå noget eller selv udtrykke sig, og om det skal være mundtligt eller skriftligt. Der skal tænkes på, om det er en færdighed, som eleverne allerede behersker, men som skal bruges på et nyt indhold for at arbejde hen imod et nyt læringsmål.

Aktiviteterne skal hænge naturligt sammen med de valgte emneområder og tekster, og der skal være muligheder for differentiering. Dette gøres ved, at eleverne arbejder med at opnå færdighederne i læringsmålene gennem varierede aktivitetstyper, der passer til elevernes forskellige forudsætninger og behov.

Ved planlægningen af det sproglige arbejde, skal det overvejes, hvilke sproglige forhold der skal skabes bevidsthed om og øves. Om der fx skal arbejdes med ordforråd, eller regler for sætningers eller teksters opbygning. Der skal tilrettelægges øvelser med det valgte sproglige indhold, så det indgår i en naturlig sproglig sammenhæng. Ligeledes skal der være mulighed for, at enkelte elever eller grupper af elever kan arbejde med opgaver inden for de områder, der volder dem vanskeligheder.

Der skal vælges emneområder og tekster, der giver eleverne muligheder for at opnå færdighederne i de udvalgte læringsmål. Det kan være skrevne tekster, lærerens tale, bånd og video eller billeder og konkrete materialer. Emneområder eller tekster vælges ud fra, hvad eleverne skal lære at forstå eller udtrykke sig omkring, og der skal tænkes på, om emnet eller situationen kendt for eleverne, og om teksten indeholder mange eller få nye sproglige elementer. Der skal også være muligheder for differentiering ved forskellige teksttyper af varierende sværhedsgrad til forskellige elever.

Der må lægges vægt på, at de valgte emner giver eleverne mulighed for og lyst til at udtrykke sig. Af den grund er det naturligt, at der tages afsæt i elevernes sproglige, kulturelle og faglige behov og i deres interesser, erfaringer og oplevelser.

Der er forskellige typer af materialer, som bruges i undervisningen. Der er indholdsmaterialer, som - enten i prosa eller i saglig tekst- i bred forstand indeholder beskrivelser af verden og derigennem bruger sproget, som det bruges naturligt. Der er procesmaterialer, som er beregnet til undervisning, og som aktiverer elevernes viden og evner, sporer dem ind på arbejdet og beskriver den ønskede proces. Derudover er der referencematerialer, som kan være ordbøger, væggrammatikker, vægordbøger eller plancher, altså oplysninger om sproget til hjælp for elevens arbejde.

Når der hentes materiale på Internettet, er det vigtigt, at læreren styrer. Læreren kan i forvejen have fundet de relevante websider og have printet dem ud og kopieret dem til eleverne som arbejds materiale. Eleverne bør gennem kurser, forløb og den daglige undervisning blive i stand til selv at søge og finde relevante oplysninger på Internettet, så de ikke sidder og bruger unødvendig tid på at søge og surfe.

Løbende får eleverne brug for forskellige måder at præsentere deres viden på. Derfor bør lærerne sikre, at der løbende arbejdes med udtryksformer, så eleverne har mulighed for at vælge en passende udtryksform i forhold til det indhold, der skal fremlægges. Udtryksformer kan være mundtlige, skriftlige, billedlige, musiske eller dramatiske.

Beskrivelserne af de forskellige udtryksformer giver eleverne mulighed for at:

- anvende, udbygge og udtrykke de tilegnede kundskaber og færdigheder
- udtrykke fantasi, følelser, erfaringer, viden og tanker i en passende udtryksform
- udtrykke sig gennem forskellige udtryksformer og produkter
- vælge den udtryksform/det produkt, der passer bedst til situationen
- udvikle praktiske færdigheder og kreativitet.

Der er hensigtsmæssigt, at eleverne har en solid arbejdsmappe, hvor de kan sætte deres tegninger, skriftlige arbejder, collager og andet arbejde. Denne arbejdsmappe er også et godt udgangspunkt for skole- hjem samarbejdet, og for elevernes almindelige samtale med forældrene om arbejdet i skolen.

Brugsanvisning til læreplanen

Læreplanen er opstillet i fire spalter, som vist i nedenstående figur.

<i>Læringsmål</i>	<i>Forslag til undervisningen</i>	<i>Forslag til evaluering</i>	<i>Forslag til undervisningsmaterialer</i>
Kategori 1 – 4		Kategori 1 – 4	
I denne spalte anføres de obligatoriske læringsmål for faget delt op i 4 kategorier: <ul style="list-style-type: none"> • Kommunikation • Indhentning af information • Kultur og levevilkår • Systematisk sprogarbejde og sprogtilegnelse 	I denne spalte anføres forslag til undervisningsaktiviteter, -forløb og -metoder i relation til de enkelte læringsmål eller grupper af læringsmål. Forslagene skal ses som eksempler på, hvordan der kan arbejdes med de pågældende læringsmål, og er udelukkende vejledende.	I denne spalte anføres forslag til evalueringen ud fra læringsmålene i 1. spalte. Forslagene skal ses som eksempler på, hvordan der kan evalueres ud fra de pågældende læringsmål, og er udelukkende vejledende.	I denne spalte anføres forslag til undervisningsmaterialer – såvel materialer til elevernes brug som vejledende materialer til lærerens brug. Forslagene skal ses som eksempler på, hvilke typer af materialer, der kan anvendes i arbejdet, og er udelukkende vejledende.

Læringsmålene

Læringsmålene står anført i Hjemmestyrets bekendtgørelse om trinformål samt fagformål og læringsmål for folkeskolens fag og fagområder. Læringsmålene er således ligesom trinformål og fagformål fastsat af landsstyret og angiver obligatoriske, nationale standarder for undervisningens indhold.

Læringsmålene skal danne udgangspunkt for udvælgelsen af indholdet i undervisningen og dermed også for evalueringen af elevernes udbytte heraf.

Læringsmålene er alle angivet som endemål for trinnet og er formuleret som afslutninger af den indledende sætning: ”Ved afslutningen af ældstetrinnet forventes det, at eleverne...”.

Læringsmålene for alle tre trin er inddelt i fire kategorier, som er

- Kommunikation
- Indhentning af information
- Kultur og levevilkår
- Systematisk sprogarbejde og sprogtilegnelse.

Kategoriene udgør ikke skarpt adskilte delområder, men skal forstås som forskellige vinkler på og aspekter af det samlede faglige indhold. Kategoriernes rækkefølge er således ikke en angivelse af en faglig prioritering eller en rækkefølge som stoffet skal præsenteres i. Der skal fortløbende undervises i relevante læringsmål fra flere kategorier i helhedsorienterede undervisningsforløb, og det vil således være normalt at sammensætte undervisningsforløb, som inddrager udvalgte læringsmål fra forskellige kategorier (se eksemplet på et undervisningsforløb i Appendiks C2).

Rækkefølgen af læringsmålene inden for hver kategori er heller ikke udtryk for en faglig prioritering eller progression. Det er her op til læreren at vælge den vægtning og den rækkefølge, som forekommer mest hensigtsmæssig ud fra en vurdering af elevgruppens behov og interesser på det pågældende tidspunkt.

Kommunikation

Det grundliggende mål for al sprogindlæring er ønsket om at kommunikere med andre. Kommunikation bruges, når mennesker skal opbygge og videreudvikle venskaber, når man skal udveksle ideer og meninger og udføre handlinger.

Kategorien omfatter læringsmål for forskellige færdigheder: lytte, læse, tale, skrive, se og selvstændig fremstilling, både mundtlig og skriftlig.

Der er lagt vægt på indlæring af autentisk sprog og på anvendelsen af forskellige indlæringsstrategier.

Indhentning af information

Den hastigt voksende mængde af informationer fra hele verden gør det nødvendigt og vigtigt, at eleverne udvikler færdighed i og forståelse af at hente informationer fra originale kilder (fx Internet, fjernsyns- og radioudsendelser, aviser og ugeblade, reklamer og annoncer, fortegnelser og lister) for at bruge dem til meningsfuldt sprogarbejde, som er relevant og interessant for dem.

Kultur og levevilkår

Eleverne skal have mulighed for at undersøge forskelle og ligheder mellem egen kultur og andre kulturer for at udvikle deres forståelse for andre, og den rolle deres egen kultur spiller.

Systematisk sprogarbejde og sprogtilegnelse

Eleverne skal tilegne sig redskaber, så de bevidst kan arbejde med den sproglige kode, både mundtligt og skriftligt, som en støtte for udviklingen af deres kommunikative færdigheder.

Forslag til undervisningen

Det er forsøgt at komme med et eller flere undervisningsforslag til hvert læringsmål, ligesom der ind i mellem er beskrevet mere generelle forslag til undervisning. Det er hensigten, at de enkelte konkrete forslag skal give ideer og anvisninger til lignende aktiviteter med et andet indhold, således at eleverne allerede er fortrolige med arbejdsformen og derfor kan koncentrere sig om det nye sproglige indhold.

Forslag til evaluering

Forslagene til evaluering har en tæt sammenhæng med de enkelte mål, og der er forsøgt angivet forskellige evalueringsformer: lærerens observationer, elevernes selv- og indbyrdes evaluering, elevernes tilbagemelding til læreren osv. Hensigten med evalueringen er at beskrive, i hvilken grad eleverne har nået de udvalgte læringsmål, og ikke at sammenligne de enkelte elever med hinanden.

Forslag til undervisningsmaterialer

Forslag til materialer omfatter udgivelser, der kan bestilles fra Pilersuiffiks lagerliste, materialer fra Fællessamlingen på Pilersuiffik (katalog på skolerne) og autentiske materialer, som findes på skolens bibliotek og almindeligt uden for skolen.

Alle relevante grønlandske udgivelser er søgt medtaget. Herudover skal det understreges, at der i udvælgelsen af de øvrige materialer ikke er foretaget en sammenlignende vurdering af de enkelte forlagsudgivelser. De anførte materialer skal således ses som eksempler på de typer materialer, der skønnes anvendelige, og angivelserne er på ingen måde et udtryk for, at den pågældende udgivelse vurderes som værende af højere kvalitet end andre tilsvarende materialer.

Materialeangivelserne skal derfor heller ikke betragtes som udtømmende, og skolerne og de enkelte lærere opfordres til selv at foretage materialesøgninger for løbende at ajourføre skolens materialesamling til faget.

Appendiks

Efter læreplanen følger følgende appendiks:

C1: Liste over generelle materialer til ældstetrinnet, der findes på Pilersuiffiks lagerliste

C2: Forslag til et undervisningsforløb, der omfatter udvalgte læringsmål fra alle de fire kategorier.

Læringsmålene for dansk på alle tre trin

Ved afslutningen af <i>ungstetrinnet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>mellemtrinnet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>ældstetrinnet</i> forventes det, at eleverne
Kommunikation		
<ul style="list-style-type: none"> • kan fungere i en undervisningssituation, hvor der tales dansk • kan følge lærerens anvisninger og enkelt formulerede forklaringer i undervisningen • kan give udtryk for, hvad de kan lide og ikke lide, og hvad der interesserer dem • kan omsætte mundtlige oplæg og enkle tekster på dansk til ikke-sproglige udtryk såsom illustrationer og mime • kan følge enkelt formulerede mundtlige fortællinger og oplæsninger med støtte i illustrationer og andre ikke-sproglige udtryksformer • kan videregive enkelt formulerede konkrete oplysninger og beskeder • kan stille og besvare spørgsmål om konkrete forhold i undervisningen, i skolen og i dagligdagen i øvrigt • med støtte i illustrationer og anden ikke-sproglig fremstilling kan benævne og fortælle om mennesker, dyr, ting, begivenheder og steder, de er fortrolige med • kan skrive og læse enkeltord og korte, enkle sætninger 	<ul style="list-style-type: none"> • kan fungere i en undervisningssituation, hvor der kun undervises på dansk • kan forstå hovedindholdet og forløbet i en samtale og i en mundtlig fremstilling, hvor emnet er kendt, og spørge aktivt og relevant for at udbyde og præcisere forståelsen • er sprogligt aktive i samarbejdet med de øvrige elever i undervisningen og i uformel samtale • kan læse, forstå og gøre rede for det vigtigste indhold i alderssvarende tekster • kan videregive og fremlægge information om et aftalt emne støttet af illustrationer og anden ikke-sproglig fremstilling • kan udtrykke sig om egne følelser, iagttagelser, vurderinger og holdninger samt begrunde egne synspunkter, interesser og valg i uformel samtale og i forskellige korte, uformelt formulerede skrevne tekster • kan udtrykke sig personligt og kreativt i forhold til forskellige teksttyper, f.eks. fabulere, lave illustrationer, dramatisere etc. 	<ul style="list-style-type: none"> • kan udveksle ideer og tanker inden for områder af personlig interesse og deltage i diskussioner om aktuelle emner • kan udtrykke begrundelser og baggrundsviden til støtte for personlige synspunkter i både mundtlig og skriftlig form, f.eks. diskussionsoplæg og læserbreve • kan se, lytte til og læse forskellige teksttyper og bruge dem som udgangspunkt for selvstændige mundtlige, skriftlige og billedlige fremstillinger, f.eks. referater, rapporter, hjemmesider og videoproduktioner • kan bruge dansk ubesværet i almindelige dagligdags situationer
Indhentning af information		
<ul style="list-style-type: none"> • kan finde frem til oplysninger i forskellige kendte teksttyper • kan stille spørgsmål med henblik på indsamling af information 	<ul style="list-style-type: none"> • kan skaffe sig informationer fra dansksprogede kilder såsom trykte tekster, elektroniske medier mv. • kan finde, udvælge og sammenstille informationer, der kan belyse aftalte emner • kan planlægge interviews og andre spørgeundersøgelser og anvende information fra disse i arbejdet med aftalte emner 	<ul style="list-style-type: none"> • kan opsøge, udvælge og anvende relevante informationer om et bestemt emne i forskellige autentiske kilder, såsom bøger, aviser og Internettet, til selvstændig brug i dansk og i andre fag

Ved afslutningen af <i>ungstetrinet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>mellemtrinet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>ældstetrinet</i> forventes det, at eleverne
Kultur og levevilkår		
<ul style="list-style-type: none"> • er opmærksomme på tilstedeværelsen af grønlandsk og dansk sprog i deres dagligdag • er opmærksomme på og kan gøre rede for grønlandsk og dansk skik og brug i hverdagen og ved højtider • kender nogle af de teksttyper, danske børn bruger i deres hverdag • beskæftiger sig med alderssvarende tekster og produktioner fra dansksprogede medier ved at se, lytte og eventuelt læse • har lært nyere og ældre danske børnesange, rim og remser 	<ul style="list-style-type: none"> • beskæftiger sig med alderssvarende tekster og produktioner fra dansksprogede medier ved at se, lytte og læse • har arbejdet med jævnaldrende børns levevilkår og interesser i Danmark og andre lande • har kendskab til og har arbejdet med repræsentanter for dansksproget ungdomskultur, film-, musik- og sportsliv, eller andre kendte personer 	<ul style="list-style-type: none"> • ser, lytter til og læser autentiske tekster og produktioner fra dansksprogede medier for at orientere sig om forhold i Grønland, Danmark og andre lande
Systematisk sprogarbejde og sprogtilegnelse		
<ul style="list-style-type: none"> • har opbygget et aktivt forråd af ord og udtryk inden for de aktiviteter og emner, der indgår i undervisningen i dansk og den øvrige undervisning • er bevidst om de væsentligste træk i dansk udtale og er opmærksomme på de vigtigste forskelle og ligheder mellem lydsystem og retstavning i dansk og grønlandsk • er opmærksomme på, at udsagn er forskellige med hensyn til ledstilling og tempusbrug • bruger hensigtsmæssige indlærings- og kommunikationsstrategier i fremmedsprogstilegnelsen og samarbejder med andre elever i de aktiviteter, der indgår i danskundervisningen 	<ul style="list-style-type: none"> • er opmærksomme på den information, der findes ved at se på forskellige teksttypers opbygning og sprogbrug, og kan identificere hovedtanken og hensigten med en tekst • bruger alderssvarende ordbøger og andet referencemateriale • arbejder bevidst og systematisk med at udbygge deres aktive ordforråd • kender og bruger overordnede regler for sætningers opbygning og de vigtigste ordklassers anvendelse og bøjning • kender og bruger overordnede regler for tegnsætning og stavning • kan begrunde egne sproglige valg og stille forslag til andre, f.eks. i arbejdet med processkrivning • kan bruge indlærings- og kommunikationsstrategier • kan bruge strategier for anvendelse af passende sproglige konventioner i forskellige sociale sammenhænge 	<ul style="list-style-type: none"> • kan arbejde bevidst med sætningens led samt tegnsætning og retstavning • kan arbejde med ordklassernes funktion i sprogopbygningen • kender og kan bruge rigtig sprogbrug i forskellige situationer, bl.a. tale- og skriftsprog og formel/uformel samtale • i hovedtræk kan skelne mellem forskellige teksttypers opbygning og indhold og identificere hovedtanken og hensigten med en tekst • kan arbejde med forskellige læsestrategier, dvs. skimning, skanning, intensiv læsning og oplevelseslæsning

Læreplan for Dansk

*****

*B: Læringsmål og forslag til undervisningen,
evaluering og undervisningsmaterialer*

Kommunikation	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • kan udveksle ideer og tanker inden for områder af personlig interesse og deltage i diskussioner om aktuelle emner 	<ul style="list-style-type: none"> • Der afsættes 15 - 20 minutter en gang om ugen. Eleverne diskuterer i små grupper et emne, fx musik, film, tv-programmer, sport, bøger eller aktuelle begivenheder. Hver gruppe fremlægger hovedindholdet af gruppens diskussion med begrundelser. Derefter diskuterer hele klassen, og et synspunkt skal følges af en begrundelse.
<ul style="list-style-type: none"> • kan udtrykke begrundelser og baggrundsviden til støtte for personlige synspunkter, f.eks. diskussionsoplæg og læserbreve • kan se, lytte til og læse forskellige teksttyper og bruge dem som udgangspunkt for selvstændige mundtlige, skriftlige og billedlige fremstillinger, f.eks. referater, rapporter, hjemmesider og videoproduktioner 	<p>På ældstetrinnet tilrettelægges arbejdet med læsning af/lytning til tekster og udarbejdelse af mundtlige og skriftlige fremlæggelser mv. i videst muligt - og i stadigt større - omfang som en del af den øvrige faglige undervisning i forbindelse med informationsindsamling og -bearbejdning og diskussionsoplæg og rapportering.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Der arbejdes med forskellige skriveaktiviteter: <ul style="list-style-type: none"> - referater, hvor det vigtigste i en tekst gengives - anmeldelser, hvor der udtrykkes personlige holdninger til fx musik, film og bøger - digte, hvor der udtrykkes følelser og bruges metaforer - billedbeskrivelser, der omsætter billedsproget til ord - essay formen - en fremstilling af et emne skrevet i personlig form - argumenterende tekster, hvor der udtrykkes personlige holdninger og vurderinger - informative tekster, hvor der bruges et fagligt ordforråd - breve, hvor der udtrykkes personlige oplevelser og overvejelser - fabulerende tekster, hvor der fx fortælles en historie. • Eleverne skal arbejde med selvstændig læsning for at forstå indholdet og handlingen i en tekst - ikke for at forstå hvert eneste ord. Der arbejdes med individuel "stillelæsning", læsning i små grupper, hvor eleverne hjælper hinanden med forståelse af teksten. • <i>Radioavis/radioprogram:</i> Der skal arbejdes med at lytte, så eleverne vænner sig til at forstå talt/oplæst sprog uden at støtte sig til en skrevet tekst. (Se bemærkninger til for formålet). • <i>TemaDansk 16</i> - elevhæfte, cd og lærerhæfte Teksterne i bogen er autentiske læse- og lyttetekster. Til hver tekst er der beskrevet varierede aktiviteter og arbejdsformer, hvor eleverne arbejder med at udvikle deres sproglige kompetencer.
<ul style="list-style-type: none"> • kan bruge dansk ubesværet i almindelige dagligdags situationer 	<ul style="list-style-type: none"> • Eleverne laver brainstorm om, i hvilke situationer de har manglet ord og udtryk. Der udvælges typiske områder, og eleverne arbejder sammen (i grupper eller par) om at finde passende dansk sprogbrug. Eks. <i>Sproglig konditræning D</i> s. 4 - 5. • Forslagene fremlægges og diskuteres. De kan bruges til rollespil bagefter.

Kommunikation	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleverne hjælper hinanden med at formulere begrundelserne. Fremlæggelserne bør være rimelig sprogligt korrekte med hensyn til fluency, udtale og intonation. 	<p>Bog- eller film anmeldelse fra avis. Udtalelse fra en politiker, en sportsbegivenhed osv.</p> <p>Bent Mortensen og Birthe Nielsen: TemaDansk 9, Jeansbogen. Ilinniusiorfik 2004 Bestillingsnummer (82079-09).</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Fremstillingerne skal være rimelig korrekte med hensyn til syntaks og ortografi. Fremstillingerne skal være disponerede og overholde kravene til formen for de forskellige teksttyper: <ul style="list-style-type: none"> - et referat må ikke være en genfortælling, men skal nøgternt gengive hovedindholdet - anmeldelser skal udtrykke personlige meninger om godt og skidt med begrundelser for disse - digte skal udtrykke følelser - ikke fortælle om dem - billedbeskrivelser skal fortælle om genre, rum, tid, handling og personer - essay formen skal indeholde personlige følelser, synspunkter og overvejelser - argumenterende tekster skal indeholde holdninger og vurderinger og begrundelser for disse - informative tekster skal udtrykke viden og disposition - breve skal overholde brevformen med modtager og afsender og skal udtrykke personlige følelser og relationer - fabelerende tekster kan være eventyr eller science fiction, og det skal være en afsluttet historie, som indeholder formkravene til den valgte genre. • Eleverne arbejder med og forstår opgaverne til teksterne. • Hvem ved mest? Eleverne stiller sig i en rundkreds. Den første deltager stiller sig i midten og giver en oplysning om emnet. Går ud i kredsen og stiller sig på en andens plads. Denne deltager stiller sig derefter i midten, giver en oplysning osv. Når en deltager ikke har flere oplysninger meldes pas. Deltagere, der stadig har viden om emnet, kan fortsætte på skift i midten, indtil man har personen, der ved mest. Kan også laves med grupper, der starter med at skrive al deres viden ned. Grupperne svarer på skift med en ny oplysning. 	<p>Inerisaavik/Pilersuiffik 1995: Dansk skriftlig fremstilling.</p> <p>Marianne Post: Venne/vendebog Ilinniusiorfik 2002 Bestillingsnummer (82079-33).</p> <p>Marianne Post: Mundtligt dansk Atuakkiorfik Undervisning 2000 Bestillingsnummer (82079-09).</p> <p>Kirsten Olsen og Marianne Post: Skriv sproget. Ilinniusiorfik 2000 Bestillingsnummer (82079-38).</p> <p>Bent Mortensen og Birthe Nielsen: Jeansbogen. Ilinniusiorfik 2004 Bestillingsnummer (82079-09).</p> <p>Kirsten Olsen og Marianne Post: Tal sproget. Ilinniusiorfik 2004.</p> <p>Kirsten Olsen: Historier fra avisen. Ilinniusiorfik 2004 Bestillingsnummer (82079-42).</p> <p>Kirsten Olsen og Marianne Post: Tal sproget. Ilinniusiorfik 2004.</p> <p>Kirsten Olsen: Historier fra avisen. Ilinniusiorfik 2004. Bestillingsnummer (82079-42).</p> <p>Karen Tommerup Jensen: TemaDansk 16 - elevhæfte, cd og lærerhæfte.</p> <p>Atuakkiorfik Ilinniusiorfik 2000 Bestillingsnummer (82079-16).</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleverne udvikler deres kendskab til strategier til at holde en samtale i gang (almindelige danske fyldord, intonation og kropssprog). 	<p>Karen Tommerup Jensen: Sproglig konditræning D. Ilinniusiorfik 2001 Bestillingsnummer (82079-35).</p>

Indhentning af information	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • kan opsøge, udvælge og anvende relevante informationer om et bestemt emne i forskellige autentiske kilder, såsom bøger, aviser og Internettet, til selvstændig brug i dansk og i andre fag 	<p>På ældstetrinnet indgår informationssøgning i dansksprogede kilder som en integreret del af undervisningen i alle fag.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eleverne vælger et emne, de vil arbejde med og lave en fremlæggelse af. Emnet kan være abstrakt (kærlighed, sult, venskab) eller konkret (en sportsgren, et dyr), men præsentationen skal indeholde: <ul style="list-style-type: none"> - et foredrag på 5 minutter - en plakat med relevante oplysninger - et skriftligt resume til alle elever - opgaver til tilhørerne. • <i>Tema Dansk 10</i> Bogen indeholder et udvalg af fagtekster fra fagbøger samt relevante adresser på Internettet. Til hvert emne er der arbejdsopgaver, der angiver forskellige arbejds- og fremlæggelsesformer.
Kultur og levevilkår	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • ser, lytter til og læser autentiske tekster og produktioner fra dansksprogede medier for at orientere sig om forhold i Grønland, Danmark og andre lande 	<ul style="list-style-type: none"> • Eleverne arbejder med skrevne tekster, bånd og video. Eleverne kan arbejde med det samme område, men i grupper med forskellige medier. • <i>TemaDansk 16</i> - elevhæfte, cd og lærerhæfte. Teksterne i bogen er autentiske læse- og lyttetekster. Til hver tekst er der beskrevet varierede aktiviteter og arbejdsformer, hvor eleverne arbejder med at udvikle deres sproglige kompetencer. • <i>TemaDansk 18</i> - teksthæfte og lærervejledning Teksterne i elevbogen er autentiske, og lærervejledningen indeholder generelle forslag til arbejdsmetoder og forslag til opgaver og andet arbejde med de enkelte tekster.

Indhentning af information	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Den mundtlige fremlæggelse skal være passende korrekt både med hensyn til det faktiske indhold og med hensyn til sprogbrug, udtale og intonation. • De skriftlige fremstillinger skal være passende korrekte både med hensyn til det faktiske indhold og med hensyn til sprogbrug, grammatik, ordforråd og retstavning. • Opgaverne løses og gennemgås af gruppen. • Læreren giver en skriftlig tilbagemelding til hver elev. • Eleverne laver en boganmeldelse af en fagbog. 	<p>Bent Mortensen: Tema Dansk 10. Ilinniusiorfik 2001. Bestillingsnummer (82079-10).</p>
Kultur og levevilkår	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleverne kan vurdere teksternes indhold, fx med hensyn til aktualitet, kilde og hensigt. • Eleverne skal arbejde med og forstå opgaverne til teksterne. 	<p>Aviser, tv-udsendelser, ugeblade, bøger.</p> <p>Karen Tommerup Jensen: TemaDansk 16 - elevhæfte, cd og lærerhæfte. Atuakkiorfik Ilinniusiorfik 2000 Bestillingsnummer (82079-16).</p> <p>Karen Tommerup Jensen: TemaDansk 18 - teksthæfte og lærervejledning. Atuakkiorfik 1995 Bestillingsnummer (82079-18).</p>

Systematisk sprogarbejde og sprogtilegnelse	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • kan arbejde bevidst med sætningens led samt tegnsætning og retstavning • kan arbejde med ordklassernes funktion i sprogopbygningen 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Mini-saga:</i> En mini-saga er en historie på 50 ord, som fortæller en hel historie med begyndelse, midte og slutning. Der må højst være 15 ord i overskriften. Sagaerne kan fx være om: helte, kærlighed, forbrydelser, fremtiden. Ideer til indholdet kan fremkomme ved at bruge: hvem, hvad, hvor, hvilken, hvorfor, hvornår, hvordan. Eleverne skriver i 20 - 30 minutter uden at tænke for meget på antallet af ord. Når de har skrevet, skal de arbejde bevidst med sproget for at få det korrekte antal ord. Eks. <i>Sproglig konditræning D s. 20.</i> • En passende tekst (fx et historisk forløb, en naturlig rækkefølge af handlinger) klippes i stykker efter naturlige afsnit, og eleverne skal derefter sætte den rigtigt sammen. Eks. <i>Sproglig konditræning D s. 26 – 28.</i> • Lærer-diktat: Læreren dikterer en ordliste med indbygget sammenhæng, fx: flyvemaskine – eksotisk mad – solskin – pebermynteis – strand – guide - lufthavn. Ordene dikteres i hurtigt tempo én gang. Eleverne nedskriver, hvad de kan nå og forsøger derefter i grupper at rekonstruere hele rækken. Derefter skriver de individuelt en historie på baggrund af stikordene.
<ul style="list-style-type: none"> • kender og kan bruge rigtig sprogbrug i forskellige situationer, bl.a. tale- og skriftsprog og formel/uformel samtale 	<ul style="list-style-type: none"> • Eleverne arbejder med eksempler på forskelligt sprogbrug. Eks. <i>Sproglig konditræning D s. 3.</i> • Sproghjørnet: arbejde med sprog under alle former. Der afsættes ca. 15 minutter en gang om ugen. Snak fx om enkeltord eller samtale om, hvor person- og stednavne kommer fra, og hvilken betydning de har, hvorfor sprog ændrer sig hele tiden, hvor ordene kommer fra og hvorfor, eller om faste udtryk og vendinger. • En halv historie: Læreren læser en kort tekst op og beder efter hvert afsnit (2-3 linjer) eleverne om at skrive noget frit. Derefter dikteres videre. Anvisningerne til elevernes fri produktion gives i et andet tempo/ tone. Eks.: ”Peter er uenig med sin matematiklærer om hendes evaluering af ham. Læreren bliver mere og mere vred under samtalen. (Skriv de første linjer af deres diskussion). Efter skoletid besøger Peter sin ven. (Beskriv vennen)” osv.

Systematisk sprogarbejde og sprogtilegnelse

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Eleverne skal skrive præcis 50 ord og skal derfor arbejde med at tilpasse sætninger, udtryk og ordforråd. Sagaerne skal opfylde kravene. • Sagaerne hænges op, så alle kan læse dem. • Læreren giver skriftlig tilbagemelding til hver elev. • Læg mærke til, om eleverne bruger verbernes tider, talord, bindeord osv. til at løse opgaven. • I grupper på tre læses teksterne igennem. Eleverne tjekker ord og kommenterer på indhold, tegnsætning og sætningsopbygning. 	<p>Karen Tommerup Jensen: Sproglig konditræning D. Ilinniusiorfik 2001. Bestillingsnummer (82079-35).</p> <p>Dansk Sprognævn: Retskrivningsordbogen Alinea A/S - Aschehoug Dansk Forlag A/S 2001.</p> <p>Politikens Retskrivnings- og Betydningsordbog. Politikens Forlag.</p> <p>Karen Tommerup Jensen: Sproglig konditræning D. Ilinniusiorfik 2001 Bestillingsnummer (82079-35).</p> <p>Marianne Post: Stav sproget. Ilinniusiorfik 2004.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleverne bruger forskelligt sprogbrug i forskellige situationer. • Bemærk om eleverne anvender deres iagttagelser af sproget. • Fokus på variation i beskrivelse og ordvalg. Eleverne læser to og to deres tekster op for hinanden og kommenterer. 	<p>Karen Tommerup Jensen: Sproglig konditræning D. Ilinniusiorfik 2001 Bestillingsnummer (82079-35).</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<p>• i hovedtræk kan skelne mellem forskellige teksttypers opbygning og indhold og kan identificere hovedtanken og hensigten med en tekst</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Der arbejdes systematisk med forskellige teksttypers særlige kendetegn. • Der arbejdes med at indholdet i tekster ved hjælp af "hv-ord": <ul style="list-style-type: none"> - hvem? - om personer - hvor? - om sted - hvornår? - om tid - hvad? - om indhold - hvorfor? - om hensigten. • Eleverne arbejder med "Litterære cirkler" (aktivitet fra Tal sproget) i forbindelse med forskellige teksttyper. • <i>Mundtligt dansk</i> Bogen præsenterer arbejdsmetoder inden for forskellige teksttyper, med mulighed for egne valg af passende tekster.
<p>• kan arbejde med forskellige læsestrategier, dvs. skimning, skanning, intensiv læsning, oplevelseslæsning</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Eleverne arbejder med læsestrategier: <ul style="list-style-type: none"> - Skimming, hvor man hurtigt løber ned over teksten, for at få fat i hovedindholdet. - Skanning, hvor man leder efter en bestemt oplysning. Eks. <i>Sproglig konditræning</i> Ds. 21 - 24. - Intensiv læsning, som kræver, at man lægger mærke til alle enkeltheder. Eks. <i>Sproglig konditræning</i> D s. 10 - 12. - Oplevelseslæsning af romaner, noveller eller længere tekster, hvor man skal have overblik, så hovedindholdet og nogle detaljer huskes. Eks. <i>Sproglig konditræning</i> D s. 14 - 18.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Eleverne får en opgave med forskellige teksttyper, hvor de skal identificere dem. • Eleverne laver en tidslinje med handlingsforløbet indskrevet de rigtige steder. • Eleverne fremlægger og diskuterer i klassen udvalgte områder fra teksterne. • Eleverne skal arbejde med og forstå opgaverne. • Eleverne fremlægger i grupper eller i klassen. De fremhæver fx svære, sjove, nye eller gode opdagelser. 	<p>Karen Tommerup Jensen: TemaDansk, Gode historier. Ilinniosisiorfik 2002 Bestillingsnummer (82079-12).</p> <p>Marianne Post og Kirsten Olsen: Tal sproget Ilinniosisiorfik 2004.</p> <p>Marianne Post: Mundtligt dansk. Atuakkiorfik Undervisning 2000 Bestillingsnummer (82079-35).</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Eleverne skal arbejde med og forstå opgaverne. 	<p>Karen Tommerup Jensen: Sproglig konditræning D. Ilinniosisiorfik 2001.</p>

Læreplan for Dansk

*****

C: Appendiks

Appendiks C1 – Generelle materialer

Karen Tommerup Jensen: TemaDansk 18 - teksthæfte og lærervejledning
Atuakkiorfik 1995

Karen Tommerup Jensen: TemaDansk 16 - elevhæfte, cd og lærerhæfte
Atuakkiorfik Ilinniusiorfik 2000

Marianne Post: Mundtligt dansk
Atuakkiorfik Undervisning 2000

Bent Mortensen: Tema Dansk 10
Ilinniusiorfik 2001

Karen Tommerup Jensen: Sproglig konditræning D
Ilinniusiorfik 2001

Karen Tommerup Jensen: Sprogundervisning i praksis
Ilinniusiorfik 2002

Inerisaavik/Pilersuiffik 1995: Lærer – lærer mappe:
Dansk skriftlig fremstilling

Marianne Post: Venne/vendebog.
Ilinniusiorfik 2002

Karen Tommerup Jensen: TemaDansk, Gode historier.
Ilinniusiorfik 2002

Kirsten Olsen og Marianne Post: Skriv sproget.
Ilinniusiorfik 2004

Marianne Post: Stav sproget.
Ilinniusiorfik 2004.

Kirsten Olsen og Marianne Post: Tal sproget.
Ilinniusiorfik 2004

Bent Mortensen og Birthe Nielsen: TemaDansk 9,Jeansbogen.
Ilinniusiorfik 2004

Kirsten Olsen: Historier fra avisen.
Ilinniusiorfik 2004

Spil med sprog og bliv klog.
Ilinniusiorfik undervisningsmiddelforlag 2002

Alinea A/S - Aschehoug Dansk Forlag A/S
Dansk Sprognævn: Retskrivningsordbogen

Politikens Forlag
Politikens Retskrivnings- og Betydningsordbog

Appendiks C2 - Forslag til et undervisningsforløb: Identitet

Bekendtgørelsens læringsmål er angivet med kursiv i spalten "læringsmål". Forslag til, hvordan læringsmålene kan sættes sammen og gøres konkrete i et undervisningsforløb, er angivet herfter med normal skrift.

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<p>Kommunikation</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>kan bruge dansk ubesværet i almindelige dagligdags situationer</i> • <i>kan udveksle ideer og tanker inden for områder af personlig interesse og deltage i diskussioner om aktuelle emner</i> • <i>kan udtrykke begrundelser og baggrundsviden til støtte for personlige synspunkter, f.eks. diskussionsoplæg og læserbreve</i> <p>- Eleverne skal bruge og tilegne sig almindelige udtryk for menneskers identitet.</p> <p>- Eleverne skal begrunde, hvorfor de netop mener, at det valgte udtryk er dækkende for den pågældende person.</p> <p>Systematisk sprogarbejde og sprogtilegnelse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>kender og kan bruge rigtig sprogbrug i forskellige situationer (bl.a. tale- og skriftsprog, formel/uformel samtale)</i> <p>- Eleverne skal bruge talesprog i diskussionerne og kunne bruge passende sprogbrug til at begrunde deres synspunkter.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Min egen identitet: Eleverne skal på 5 minutter på et stykke papir skrive tre ord eller sætninger, som, de mener, er karakteristiske for deres egen identitet (f. eks. guitar, altid glad, hader gymnastik) - der må ikke skrives navn på papiret. Papirerne samles ind og hænges op rundt omkring i klassen. Eleverne går rundt i 5 - 10 minutter og læser, mens de for sig selv prøver at gætte, hvem der har skrevet hvad. Eleverne sætter sig, og læreren gennemgår for den samlede gruppe papirerne. Alle elever skal gætte. Der svares bekræftende eller benægtende. Læreren og gruppen udvælger 3 elever og beder dem uddybe, hvad de har skrevet. • "Kendte" personers identitet: Eleverne deles i grupper, hver gruppe vælger en lokal kendt person (en lærer, en politiker, en butiksindehaver el.lign.) og laver en beskrivelse af vedkommendes identitet. Beskrivelserne hænges op, eleverne læser dem og gætter derefter på, hvem de beskrevne er. Grupperne skal derefter begrunde deres valg af ord og udtryk.
<p>Indhentning af information:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>kan opsøge, udvælge og anvende relevante informationer om et bestemt emne i forskellige autentiske kilder (f.eks. bøger, aviser og Internettet) til selvstændig brug i dansk og i andre fag</i> <p>- Eleverne skal arbejde med og tilegne sig viden om emnet kropsudsmykning som et udtryk for nogle menneskers identitet.</p> <p>Kommunikation:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>kan bruge dansk ubesværet i almindelige dagligdags situationer</i> • <i>kan udveksle ideer og tanker inden for områder af personlig interesse og deltage i diskussioner om aktuelle emner</i> • <i>kan udtrykke begrundelser og baggrundsviden til støtte for personlige synspunkter, f.eks. diskussionsoplæg og læserbreve</i> <p>- Eleverne skal diskutere forskellige aspekter af kropsudsmykning.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Eleverne arbejder med "Kropsdekorationer" side 4 - 10 i TemaDansk 10

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Alle elever skal aflevere tre udsagn. • Læg mærke til, om alle elever læser alle opslag og derefter deltager aktivt i samtalen og gættet. • Fælles opsamling. Definer, hvad der betegner et menneskes identitet: <ul style="list-style-type: none"> - væremåde - interesser - ?? • Læg mærke til, om eleverne udtrykker begrundelser for deres valg af udtryk. • Læg mærke til, om alle elever bidrager til gruppens arbejde. • Læg mærke til, om eleverne udtrykker begrundelser for deres valg af udtryk. 	<p>Papir, tegnestifter/tape.</p> <p>Tavle, karton, tusch</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleverne arbejder med opgaverne i bogen og deltager i de foreslåede diskussioner • ”Kropsdekorationer” s. 4 -10 afsluttes med pararbejdet: ”Jeg – du – vi. Bemærk om eleverne samtaler om forløbet og lytter til hinanden. 	<p>Bent Mortensen: Tema Dansk 10. Ilinniusiorfik 2001</p> <p>Marianne Post og Kirsten Olsen: Tal sproget. Ilinniusiorfik 2004</p> <p>Man må lide for skønheden”. Dansk, skriftlig fremstilling III. Lærer – lærer mappe. Pilersuiffik 2004.</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<p>Kommunikation:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kan bruge dansk ubesværet i almindelige dagligdags situationer • kan udveksle ideer og tanker inden for områder af personlig interesse og deltage i diskussioner om aktuelle emner • kan udtrykke begrundelser og baggrundsviden til støtte for personlige synspunkter, f.eks. diskussionsoplæg og læserbreve • kan se, lytte til og læse forskellige teksttyper og bruge dem som udgangspunkt for selvstændige mundtlige, skriftlige og billedlige fremstillinger, f.eks. referater, rapporter, hjemmesider og video-produktioner. <p>– Eleverne skal arbejde med ordforrådet inden for horoskoper, og de skal diskutere sandhedsværdien af horoskoper.</p> <p>– Eleverne skal fremstille et "modsat" horoskop.</p> <p>Kultur og levevilkår:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ser, lytter til og læser autentiske tekster og produktioner fra dansksprogede medier for at orientere sig om forhold i Grønland, Danmark og andre lande <p>– Eleverne skal arbejde med horoskoper i tilgængelige danske ugeblade</p> <p>Systematisk sprogarbejde og sprogilegnelse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • i hovedtræk kan skelne mellem forskellige teksttypers opbygning og indhold og kan identificere hovedtanken og hensigten med en tekst • kan arbejde bevidst med sætningens led samt • kan arbejde med ordklassernes funktion i sprogopbygningen, tegnsætning og retstavning <p>– Eleverne skal fremstille et sprogligt korrekt "modsat" horoskop.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Horoskoper Eleverne deler sig i grupper efter deres stjernetegn (fisk, løver, jomfruer osv.). Hver gruppe får udleveret materiale om deres stjernetegn. Grupperne laver en plakat ud fra materialet med de vigtigste personlighedstræk. En gruppe præsenterer sig, og klassen diskuterer, hvad de synes gruppemedlemmerne har tilfælles - om de har nogle fælles identitetstræk. Så præsenteres plakaten, og klassen og gruppen diskuterer, om de synes beskrivelserne passer. • Klassen diskuterer horoskoper. Der deles efter, hvem der tror, og hvem der ikke tror på horoskoper, og der bliver afsat tid til, at hver gruppe finder 3 - 5 argumenter for deres synspunkt. Disse synspunkter fremføres først, og derefter diskuteres generelt i et afsat stykke tid. • Hver gruppe får udleveret sit horoskop fra sidste uge. Gruppen diskuterer, hvordan det passer med den forløbne uge. • Hver gruppe skriver et "negativt eller modsat" horoskop, hvor de skal bruge antonymer, modsatte sætningskonstruktioner osv. således at deres horoskop får det modsatte indhold af det uddelte.
<p>Kultur og levevilkår:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ser, lytter til og læser autentiske tekster og produktioner fra dansksprogede medier for at orientere sig om forhold i Grønland, Danmark og andre lande <p>– Eleverne skal præsenteres for digteren Benny Andersen</p> <p>Systematisk sprogarbejde og sprogilegnelse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • i hovedtræk kan skelne mellem forskellige teksttypers opbygning og indhold og kan identificere hovedtanken og hensigten med en tekst <p>– Eleverne skal forstå hensigten med digtet.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Eleverne arbejder med "Benny Andersen" side 21 - 23 i TemaDansk 16 • Eleverne arbejder i små grupper. De anvender Internettet/forfatterweb til søgning om Benny Andersen. Alle oplysninger sammenskrives i en biografi om forfatteren.
<p>Indhentning af information:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kan opsøge, udvælge og anvende relevante informationer om et bestemt emne i forskellige autentiske kilder, såsom bøger, aviser og Internettet, til selvstændig brug i dansk og i andre fag <p>Kommunikation:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kan udtrykke begrundelser og baggrundsviden til støtte for personlige synspunkter, f.eks. diskussionsoplæg og læserbreve • kan se, lytte til og læse forskellige teksttyper og bruge dem som udgangspunkt for selvstændige mundtlige, skriftlige og billedlige fremstillinger, f.eks. referater, rapporter, hjemmesider og video-produktioner <p>– Med udgangspunkt i den baggrundsviden eleverne har om identitet, skal de lave en projektorienteret opgave.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Lav på tavlen sammen med eleverne en mindmap over identitet. Eleverne arbejder i par eller individuelt. Eleven formulerer, hvad han/hun vil undersøge og finde ud af. Derefter indsamler eleven informationer. Gennem processen udvælges og formuleres ny viden til formidling.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Plakaten skal indeholde beskrivelser af personlighedsegenskaber, men kan også indeholde oplysninger om yndlings- farver, blomster, sten osv. • Grupperne laver spørgsmål til indholdet i deres egne plakater. De andre grupper besvarer spørgsmålene og fremlægger svarene på klassen. • Grupperne laver memoryspil, med de ord, der er typiske for deres horoskop. Ordet på den ene brik og forklaringen på en anden. Byt spil med en anden gruppe. • ”Diskussionsbilletter”: Alle elever er med til at diskutere et emne. Her om horoskoper. • Læg mærke til, om synspunkter begrundes. • De "modsatte" horoskoper skal indeholde de samme oplysninger som de oprindelige. 	<p>Horoskoper fra bøger (14.1 på biblioteket), ugeblade, aviser eller andre kilder, der beskriver de enkelte stjernetegns personlige egenskaber.</p> <p>Karton og saks</p> <p>Marianne Post og Kirsten Olsen: Tal sproget. Ilinniusiorfik 2004</p> <p>Horoskoper (evt. fotokopierede) fra ugeblade og aviser, der forudsiger fremtiden - fra ugen før.</p> <p>”Et horoskop”. Dansk, skriftlig fremstilling II. Lærer – lærer mappe. Pilersuiffik.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleverne lytter aktivt for at løse opgaven. • En gruppe ad gangen læser deres biografi op i klassen. De andre grupper lytter opmærksomt. Kommer der oplysninger frem, som nogle grupper ikke har fundet, noteres de for senere at tilføjes gruppens biografi. Efter endt fremlæggelser, tilføjer og justerer grupperne deres biografi, som renskrives. 	<p>Karen Tommerup Jensen TemaDansk 16 - elevhæfte, cd og lærerhæfte. Atuakkiorfik Ilinniusiorfik 2000</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Giv løbende vejledning og hjælp til eleverne. • Eleverne får skriftlig og mundtlig respons på deres fremlæggelse samt på den /de udtryksformer, de har anvendt. • Eleven kan lave spørgsmål til eller starte en debat blandt tilhørerne. 	<p>Bent Mortensen: Projektarbejde. Ilinniusiorfik 2005</p> <p>Bent Mortensen og Birthe Nielsen: TemaDansk, Jeansbogen. Ilinniusiorfik 2004.</p>

